

● Demográfiai helyzetkép

Szomorú statisztikák

A népességstruktúrát két jelenség határozza meg: az elveszületés és a halálozás alakulása. Magyarországon az elveszületések száma folyamatosan csökken, miközben emelkedik vagy stagnál a halálozás. Ennek alapján a statisztikák továbbra is azt mutatják: a nemzet nem képes reprodukálni magát. **Vagyis: fogyunk.** Az ÁNTSZ továbbképző tanfolyamán kedden délután demográfiai helyzetünkről Kamarás Ferenc tartott előadást.

Az elveszületési adatok azt mutatják, hogy a századforduló elején igen magas volt a termékenység Magyarországon; az átlagos gyermekszám 5,3 volt. Ettől kezdve egyenletes termékenység-csökkenés figyelhető meg, de a nyolcvanas évekig a halálozások száma csak a világháborúk idején haladta meg az elveszületéseket.

Háborús viszonyok

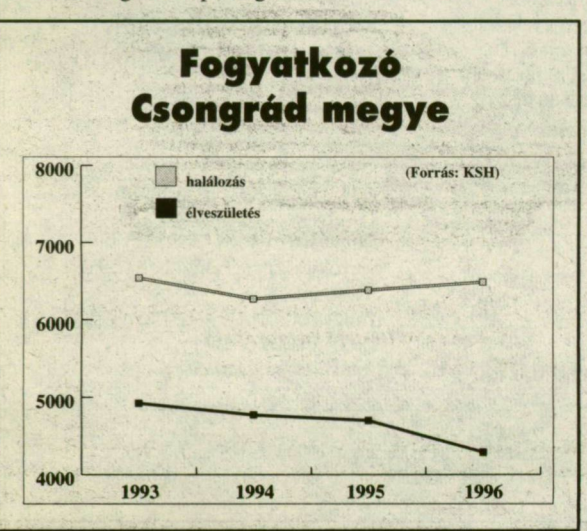
A nyolcvanas években következett be először az ország történetében, hogy külső tényezők, például háború közrejátszása nélkül süllyed a születésszám a halálozás alá. A születéscsökkenést rövid időre megállította ugyan az abortusztilalomról elhíresült Ratkó-korszak, de a hatvanas évek elején ismét alább hagyott a gyermekvállalási kedv. Jóllehet egész Európára az úgynevezett baby-boom volt jellemző, a politikai, gazdasági és társadalmi változások kedvezőtlenül befolyásolták a hazai születésszámot. A hatvanas évek második felében a gyes és bizonyos szociális kedvezmények bevezetése, valamint az abortuszszigorítása átmenetileg ösztönözte a gyermekvállalást. Hasonló hatása volt a gyed bevezetésének a nyolcvanas évek közepén. A rendszer-változás azonban újabb kedvezőtlen fordulatot hozott. A piacgazdaságra való áttérés igen gyors demográfiai reakciót váltott ki: úgy tűnik, az új társadalmi és gazdasági rend nem kedvez a gyermekvállalásnak. Sajnos az elveszületések számában a jövőben is csökkenő tendencia várható.

Öregedő népesség

Az évszázad demográfiai eseményeinek következtében a magyar népesség korfája hagyma alakú, amely népességsökkenésre, egyenletlen tendenciákra utal. A fejlett országok korfája ezzel szemben piramis alakú, a gyermek korosztály magas, az idősebb korosztályok viszonylag alacsony számára utal. Felmerül a kérdés, mi okozza a termékenységsökkenést. A statisztikai adatok szerint a korábban legtermékenyebb, 20-24 éves korosztálynál figyelhető meg a gyermekvállalási kedv drasztikus csökkenése.

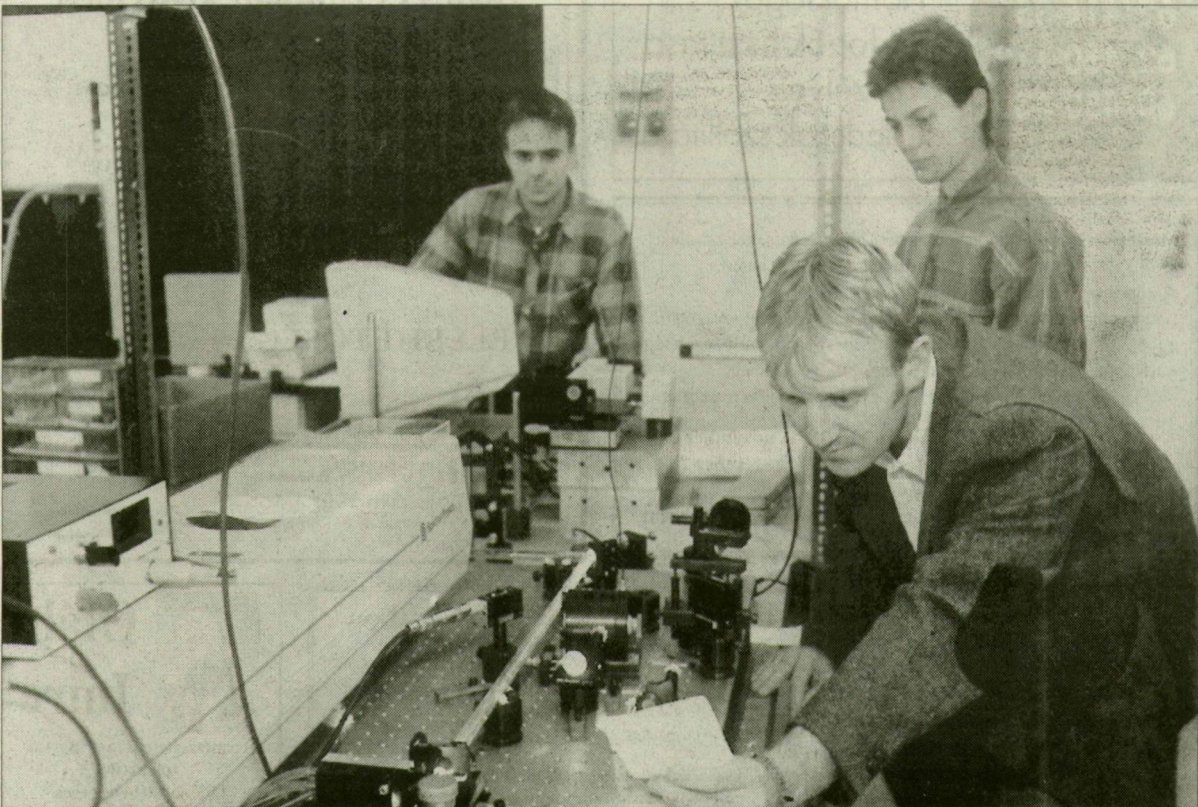
Keczer Gabriella

A halálozások száma a századfordulótól a hatvanas évekig csökkent, attól kezdve viszont folyamatosan emelkedik. A hatvanas és a kilencvenes évek között drasztikus, 40 százalékos növekedés következett be. Ennek oka kétharmad részben az öregedő népesség,

● Doktori képzés az egyetemeken

Egyik fizet, másiknak fizetnek

PhD-hallgatók, gyakorlat közben. (Fotó: Karnok Csaba)

A diplomások néhány éve már az egyetemeken szerezhetnek doktori fokozatot vagy önálló felkészüléssel, vagy úgy, hogy részt vesznek a három éves programok valamelyikén. Ez az idő azonban nem mindig elegendő az előírt kötelezettségek teljesítéséhez.

A legmagasabb tudományos fokozatot, a doktori címet az egyetemek adományozzák. Ezt a jogot az 1993-as felsőoktatási törvény adta meg számukra, megszüntetve ezzel a doktori fokozat odaítélésében addig fennálló kettős rendszert. Az egyetem ugyanis korábban is adhatott doktori fokozatot, ez azonban – mint azt Kenesei István, a JATE tudományos és pályázati rektorhelyettese elmondta – nem számított „igazi” tudományos fokozatnak. A kandidátusi és az úgynevezett nagydoktori fokozatot a Magyar Tudományos Akadémia adományozta. A két tehát egyszerűbb lett, a most már kizárólag az egyetemek által odaítélhető doktori cím tulajdonképpen a kandidátúra helyébe lépett. Kenesei István szerint a Magyarországon adott doktori fokozat, és az annak megszerzéséhez vezető eljárás megfelel a nemzetközi követelményeknek.

A doktori fokozat többféle módon is megszerzhető. Bármelyiknél alapfeltétel a diploma és a megfelelő nyelvismeret. A diplomás részt vehet három éves szervezett doktori képzésben az

egyetemeken. Ez kötelező és szabadon választható előadásokból, szemináriumokból, illetve olyan kutatómunkából áll, amelyből tudományos közlemények és doktori értekezések születnek. Az előadások és a szemináriumok azonban nem feltétlenül szükségesek ahhoz, hogy valaki doktoráljon. Publikációt és disszertációját egyéni felkészülés mellett is megírhatja, s ha az egyéb követelményeknek is eleget tesz, megkapja a tudományos fokozatot.

A képzés keretében az egyetemek doktori programokat, és azokon belül alprogramokat indítanak. Ezek bevezetését a Magyar Akkreditációs Bizottság engedélyezi abban az esetben, ha azok nemzetközileg is elismert színvonalúak. A programokra felvételizni kell, a jelentkezés feltételei programonként különböznek. A felvétel a legtöbb helyen pontszámhoz köthet, amely függhet a jelentkező egyetemi oklevelének minőségétől, nyelvismeretétől, addigi tudományos teljesítményétől. A felvételtől végső soron az egyetemek, illetve azok karnainak doktori tanácsai döntenek. Ezeknek a testületeknek feladata még a doktori programok tevékenységének szervezése és felügyelete, továbbá a doktori diploma kiadása.

A felvett doktorandusz hallgató akkor kaphat doktori diplomát, ha teljesíti az egyetemi doktori szabályzatban előírt kötelezettségeket, továbbá ha eredményesen leteszi a doktori vizsgákat, igazolja önálló tudomá-

nyos munkásságát, és két idegen nyelvről a tudományterület műveléséhez szükséges ismeretét, valamint ha elkészít egy önálló tudományos értekezést, és azt nyilvános vitában eredményesen megvédi. Azt az egyes tudományterületek külön-külön határozzák meg, hogy mennyi és milyen minőségű publikációt kell felmutatnia a hallgatónak. A disszertációját a doktorandusz egy bizottság előtt védi meg, amelynek – a felsőoktatási törvény előírása szerint – legalább egyharmada nem az adott egyetemmel közalkalmazotti vagy munkaviszonyban álló külső szakember. Az államilag finanszírozott képzésben részt vevő hallgató tandíjat fizet és 36 hónapig ösztöndíjat kaphat, amelynek havi összegét a minimálbérhez igazítják, s így az jelenleg 29 ezer, jövőre 34 ezer forint. Aki azonban az egyéni felkészülést választja, az állami ösztöndíjban nem részesül. Maga a doktori program minden ösztöndíjas hallgató után a humán területek esetében 18 ezer, a természettudományos területek esetében 36 ezer forint doktori normatívát kap az államtól a képzés elősegítésére.

A doktorandusz hallgató a képzés során oktatási feladatokat is vállalhat, s ezért a törvény szerint külön díjazásban részesül. Óradíját a kormány 362 forintban állapította meg rendeletében. Ám – mutat rá Kenesei István – senki nem gondoskodik arról, hogy az intézmények fedezni tudják ezeket

az óradíjakat. A JATE rektorhelyettesének ezzel kapcsolatban az az álláspontja, hogy a doktorandusz hallgató tandíjmentességet vagy tandíjkedvezményt, illetve ösztöndíjat kap azért, hogy dolgozzon a doktori program számára, s ezért külön óradíjat a nemzetközi gyakorlat szerint nem szokott kapni. Úgy véli, nem kötelezővé, hanem csupán lehetővé kellene tenni az óradíj fizetését.

Telegdy Gyula, a SZOTE oktatási rektorhelyettese abban látja a doktori képzés legnagyobb problémáját, hogy a három év a természettudományos területeken, ahol kutatómunkát kell végezni, nem elég. Az a tapasztalata, hogy az orvostudományban általában öt-hat évre volt szükség ahhoz, hogy valaki megszerezze a kandidátúrát, s ez az idő a doktori képzésre is érvényes. Ezért előnyben vannak azok, akik már a felvételi előtt több évig dolgoztak intézetekben, s ezalatt elkészítettek néhány tudományos dolgozatot, amelyeket a későbbiekben be tudnak építeni a disszertációjukba.

Telegdy Gyula elmondta, a rendelkezésre álló rövid időt az egyetem meg tudja hosszabbítani úgy, hogy pályázat útján a hallgatók lehetőséget kapnak arra, hogy még legalább fél évig ösztöndíjban részesülhetnek. A megoldás azonban a rektorhelyettes szerint az lenne, ha bizonyos tudományterületek központi keretet biztosítanának arra, hogy a képzés hosszabb ideig tartson.

Hegedűs Szabolcs

Személyi döntések a JATE-n

● DM-információ
A József Attila Tudományegyetem Tanácsa október 2-án tartotta első ülését ebben a tanévben.

A tanács elfogadta az egyetem számítógépes infrastruktúrájának használatára vonatkozó szabályzatot. Emellett több személyi ügyben is döntést hoztak. Elfogadták a dr. Homoki Nagy Mária egyetemi docens oktatási rektorhelyettesévé történő kinevezésére tett javaslatot, továbbá dr. Farkas Beáta egyetemi docens tanácskezelő megbízatását a Világgazdaságtani és Európai Gazdasági Integrációs Tanszékre.

A testület támogatta dr. Garai Lászlónak, az MTA Pszichológiai Intézete tudományos tanácsadójának másodállású egyetemi docensi és egyben tanszékvezetői kinevezését a Gazdaságpszichológiai Tanszékre. A tanács tagjai hozzájárultak a Klasszikus Magyar Irodalmi Tanszéken oktató dr. Csetri Lajos egyetemi tanári tisztviselő felmentéséhez nyugdíjalomnyitása vonulása alkalmából. Elfogadták dr. Róka Jolán tudományos főmunkatárs másodállású egyetemi docensi kinevezését a Média tudományi Tanszékre. A testület két, József Attila Emlékplakett adományozására tett javaslatot is támogatott. Az egyiket a Mikrobiológiai Tanszéken oktató dr. Ferenczy Lajos akadémikus, a másikat az Összehasonlító Élettani Tanszékéről dr. Fehér Ottó nyugalmazott egyetemi tanár kapta.

HÖK-hírek

● DM-információ
A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Kiadó és a JGYTF HÖK pályázatot hirdet nappali tagozatos hallgatók részére kétszötven darab, egyenként négyezer forint értékű könyvtartalvány elnyerésére. A pályázati úrlapok a JGYTF Kiadó Jegyzet- és Könyvesboltjaiban vehetők fel. A pályázatokat november 1-jéig a Hallgatói Irodában lehet leadni.

Az októberi ösztöndíjak 11-től vehetők fel a bankszámlákról. Mivel a bankok névsor szerint teszik számlára az összegeket, elképzelhető, hogy Agócs Angéla hamarabb jut pénzhez, mint Zeleszkó Zoltán.

A JGYTF Hallgatói Önkormányzata november 12-én a Hungária Szállásnál rendezi hagyományos Gólyabálját. Meghívókat a Hallgatói Irodában 300, illetve vacsorával együtt 950 forintért lehet vásárolni október 15-től.

A HÖK-kentő, a JGYTF hallgatóinak lapja következő számát október 13-án vehetik kézbe az olvasók.

Doktori főprogramok a JATE-n és a SZOTE-n

● DM-információ

A József Attila Tudományegyetemen tizenkilenc, a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetemen tíz doktori főprogramra lehet jelentkezni.

JATE

A jog és államtudományok, valamint a kapcsolódó társadalomtudományok né-

hány fontosabb területe az ezredfordulón; Irodalomtudomány, irodalom- és művelődéstörténet; A kognitív kompetencia fejlődése és fejlesztése; Szlovén nyelv-történet; Ugor és szamojéd nyelvek komplex vizsgálata; Elméleti nyelvészet; Összehasonlító és történeti nyelv-tudomány; Történelem; Matematika; Informatika; Fizika; Regionális folyamatok földrajzi

és földtani elemzése; Környezetföldtan; Kémia; Környezeti kémia; Molekuláris és sejtbioológia; Természetvédelmi ökológia; Neurobiológia; Környezeti biokémia és biotechnológia

SZOTE

A neuroendokrin rendszer működése ép és kóros körülmények között; Orvosi mik-

robiológia; Immunológia; Biokémia, biofizika és sejtbioológia; Reprodukciós élettan; A keringés élet- és kórtana, farmakológiája; Bioaktív vegyületek kémiaja; Az idegrendszer strukturális, funkcionális és neurokémiai organizációja; Gyógyszer-technológia; új gyógyszerformák tervezése és tulajdonságaik vizsgálata; Kísérletes és klinikai idegtudomány

A Délmagyarország Kft.

keresi a DÉLMAGYARORSZÁG 1910 és 1945 közötti adatait

archívuma részére; megvásárlás, illetve másolás céljából.

BODÓ GABRIELLA 481-281/355